

KIBERSPORTGA OID TERMINLARNING IKKI TILLI LINGVISTIK XUSUSIYATLARI (O‘ZBEK–INGLIZ)

Nuraliyev Mirjalol Madamin o‘g‘li,
Mustaqil tadqiqotchi

Ilmiy rahbar: Yuldosheva Nilufar Ergashovna,

Filologiya fanlari doktori, professori, QarDU “O‘zbek tilshunosligi” kafedrasida mudiri

Abstract. Ushbu maqolada o‘zbek va ingliz tillarida qo‘llaniladigan kibersport terminlarining ikki tilli lingvistik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda terminlarning leksik kelib chiqishi, fonetik va morfologik moslashuvi, semantik transformatsiyasi hamda pragmatik funksiyalari qiyosiy asosda o‘rganildi. Natijalar ingliz tilining global dominant sifatida termin yaratuvchi manba ekanligini, o‘zbek tilida esa o‘zlashuv, gibridlashuv va grammatik integratsiya jarayonlari faol kechayotganini ko‘rsatadi. Tadqiqot kibersport terminologiyasini standartlashtirish va ilmiy tasniflash zarurligini asoslaydi.

Kalit so‘zlar: kibersport, e-sport terminologiyasi, ikki tillilik, leksik adaptatsiya, semantik kengayish, morfologik integratsiya, o‘zbek tili, ingliz tili.

Kirish. XXI asrda raqamli texnologiyalar, internet infratuzilmasi va interaktiv media vositalarining jadal rivojlanishi natijasida kibersport (e-sport) global kommunikativ va madaniy hodisa sifatida shakllandi. Dastlab ko‘ngilochar faoliyat sifatida qaralgan kibersport bugungi kunda professional sport industriyasining muhim yo‘nalishiga aylanib, xalqaro turnirlar, onlayn translyatsiyalar va millionlab auditoriyaga ega raqamli ekotizimni yaratdi. Ushbu jarayon nafaqat texnologik, balki lingvistik jihatdan ham yangi hodisalarni yuzaga keltirdi. Xususan, kibersport muhiti o‘ziga xos terminologik tizimni shakllantirib, global ingliz tilini asosiy kommunikativ vosita sifatida mustahkamladi.

Kibersportga oid leksika asosan ingliz tilida yaratilgani sababli, boshqa tillarda bu terminlar ko‘pincha to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘zlashma shaklida qo‘llanadi. O‘zbek tilida ham kibersport terminlari ijtimoiy tarmoqlar, o‘yin platformalari, striming xizmatlari va yoshlar diskursi orqali faol kirib kelmoqda. Natijada yangi leksik qatlam paydo bo‘lib, u til tizimining fonetik, grammatik va semantik qoidalari bilan o‘zaro ta’sirga kirishmoqda. Bu holat zamonaviy tilshunoslik, ayniqsa kontakt lingvistika, terminologiya va raqamli kommunikatsiya tadqiqotlari uchun dolzarb ilmiy yo‘nalish hisoblanadi.

Ikki tilli kommunikativ muhitda kibersport terminlarining qo‘llanishi bir qator lingvistik jarayonlarni yuzaga chiqaradi. Jumladan:

o‘zlashuv va transliteratsiya jarayonlari orqali terminlarning yangi tilga kirib kelishi;

morfologik integratsiya natijasida o'zlashma birliklarning grammatik tizimga moslashuvi;

semantik torayish yoki kengayish orqali ma'no transformatsiyasi;

pragmatik funksional o'zgarishlar natijasida terminlarning yangi kommunikativ vazifalarni bajarishi.

Shuningdek, kibersport leksikasida inglizcha asos va mahalliy grammatik vositalar birikmasidan iborat gibrid birliklarning shakllanishi kuzatilmoqda. Bu esa til dinamikasi hamda global madaniy ta'sirning lingvistik aksini namoyon etadi. Mazkur holatni ilmiy asosda o'rganish kibersport terminologiyasining tizimlashuvi, ilmiy standartlashuvi va til me'yorlariga mos ravishda shakllanishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — kibersport terminlarining o'zbek va ingliz tillaridagi lingvistik xususiyatlarini qiyosiy asosda tahlil qilish hamda ularning ikki tilli kommunikatsiyadagi funksional o'rnini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun terminlarning leksik kelib chiqishi, fonetik va morfologik moslashuvi, semantik transformatsiyasi hamda amaliy qo'llanish xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari zamonaviy raqamli diskursdagi terminologik jarayonlarni chuqurroq anglashga hamda kibersport leksikasining ilmiy tasnifini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodlari. Mazkur tadqiqot kibersport terminlarining ikki tilli lingvistik xususiyatlarini aniqlash maqsadida kompleks lingvistik yondashuv asosida olib borildi. Tadqiqot jarayonida sifat (qualitative) hamda qiyosiy tahlil elementlarini birlashtirgan metodologik model qo'llanildi. Bu yondashuv terminlarning nafaqat shakliy, balki semantik, funksional va kommunikativ jihatlarini ham chuqur tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

1. **Qiyosiy-lingvistik metod** – o'zbek va ingliz tillaridagi kibersport terminlari struktur, fonetik va ma'noviy jihatdan solishtirildi. Ushbu metod yordamida terminlarning o'zlashuv darajasi, shakliy o'zgarishlari hamda ikki til tizimidagi farqli va umumiy xususiyatlari aniqlandi.

2. **Leksik-semantik tahlil** – terminlarning konseptual maydoni, ma'no tarkibi va semantik transformatsiyalari o'rganildi. Tahlil jarayonida terminlarning asl inglizcha ma'nosi bilan o'zbek tilidagi qo'llanishidagi semantik torayish, kengayish yoki funksional siljish holatlari aniqlashtirildi.

3. **Morfologik tahlil** – ingliz tilidan o'zlashgan terminlarning o'zbek tilidagi grammatik integratsiyasi tadqiq qilindi. Xususan, terminlarning ko'plik,

egalik, kelishik qo'shimchalarini qabul qilishi, so'z yasalishi hamda sintaktik moslashuvi o'rganildi.

4. **Diskursiv tahlil** – kibersport terminlarining real kommunikativ muhitdagi qo'llanilishi tahlil qilindi. Bunda onlayn o'yin platformalari, striming xizmatlari, forumlar, ijtimoiy tarmoqlar hamda kibersportga oid media matnlar asosiy empirik material sifatida foydalanildi. Ushbu metod terminlarning pragmatik vazifasi va kontekstual ma'nosini aniqlash imkonini berdi.

5. **Deskriptiv-tavsifiy yondashuv** – terminlarning qo'llanish chastotasi, shakli variantlari va kommunikativ funksiyalari tizimli tarzda tavsiflandi.

Tadqiqot materiali sifatida xalqaro kibersport muhitida faol qo'llaniladigan **120 ta termin** tanlab olindi. Terminlarni tanlashda ularning amaliy qo'llanish darajasi, raqamli platformalardagi uchrash chastotasi hamda ikki tilli kommunikatsiyadagi faolligi asosiy mezon sifatida belgilandi. Tanlab olingan birliklar o'zbek va ingliz tillari kesimida qiyosiy tahlil qilinib, ularning lingvistik adaptatsiya jarayonlari bosqichma-bosqich o'rganildi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqotning ilmiy ishonchliligini ta'minlab, kibersport terminologiyasining zamonaviy tilshunoslik doirasida kompleks tahlil qilinishiga imkon yaratdi.

Natijalar. Tahlil natijasida quyidagi lingvistik xususiyatlar aniqlandi:

1. Leksik manba ustunligi

Kibersport terminlarining deyarli barchasi ingliz tilida shakllangan. O'zbek tilida ular ko'pincha asl shaklida yoki fonetik moslashgan variantda qo'llanadi. Bu ingliz tilining global termin yaratuvchi maqomini tasdiqlaydi.

2. Fonetik moslashuv

Inglizcha terminlar o'zbek tiliga kirishda talaffuz soddalashuvi yoki grafemik moslashuvga uchraydi. Ayrim tovushlar o'zbek fonologik tizimiga moslashtiriladi.

3. Morfologik integratsiya

O'zbek tilida o'zlashgan terminlar kelishik, egalik va ko'plik qo'shimchalarini qabul qiladi. Natijada ular til tizimining faol elementi sifatida ishlatiladi.

4. Semantik transformatsiya

Ba'zi terminlar o'zbek tilida kengroq yoki torroq ma'noda qo'llanadi. Bu hodisa kontekstual va pragmatik omillar bilan bog'liq.

5. Gibril konstruksiyalar

O'zbek kibersport diskursida inglizcha asos va o'zbekcha grammatik shakl birikmasi asosida hosil bo'lgan aralash birliklar keng tarqalgan. Bu ikki tillilikning tipik ko'rinishidir.

Muhokama. Tadqiqot natijalari kibersport terminologiyasining shakllanishida ingliz tilining yetakchi va markaziy rolini aniq ko'rsatadi. Global raqamli platformalar, o'yin interfeyslari, turnir tizimlari hamda professional kibersport muhitining aksariyat qismi ingliz tilida faoliyat yuritishi terminlarning aynan shu til orqali shakllanishiga sabab bo'lmoqda. Natijada o'zbek tilidagi kibersport leksikasi ko'p jihatdan import qilingan terminlar asosida rivojlanayotgan dinamik qatlam sifatida namoyon bo'ladi.

Shu bilan birga, tadqiqot o'zbek tilida terminlarning passiv qabul qilinmayotganini, aksincha, faol grammatik va semantik moslashuv jarayoni kechayotganini ko'rsatdi. Terminlar til tizimiga kiringach, o'zbek tilining morfologik qoidalari asosida yangi shakllar hosil qiladi, nutq jarayonida esa mahalliy kommunikativ ehtiyojlarga mos ravishda qayta talqin etiladi. Bu hodisa global va milliy til o'rtasidagi dinamik muvozanatni aks ettiradi.

Ikki tillilik sharoitida kibersport terminlarining rivojlanishida quyidagi asosiy bosqichlar ajralib turadi:

- **Transliteratsiya bosqichi** – termin dastlab ingliz tilidagi fonetik yoki grafemik shaklga yaqin ko'rinishda tilga kirib keladi. Bu bosqichda termin asosan asl ma'noni saqlab qoladi va ko'proq professional foydalanuvchilar orasida qo'llanadi.

- **Integratsiya bosqichi** – termin o'zbek tilining grammatik tizimiga moslashib, turli qo'shimchalarni qabul qiladi hamda sintaktik jihatdan faol birlikka aylanadi. Ushbu jarayon terminlarning nutqdagi funksional imkoniyatini kengaytiradi.

- **Mahalliylashuv bosqichi** – vaqt o'tishi bilan termin ma'no jihatdan transformatsiyaga uchraydi, ayrim hollarda semantik kengayish yoki torayish sodir bo'ladi. Natijada termin yangi kontekstlarda qo'llanib, mahalliy kommunikativ ehtiyojlarga moslashadi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, kibersport terminologiyasi hali normativ tizimga ega emas. Bir xil termin uchun turli yozuv variantlarining mavjudligi, transliteratsiyadagi farqlar hamda ayrim hollarda erkin tarjima shakllarining qo'llanilishi ilmiy, pedagogik va media matnlarida noaniqlik keltirib chiqarishi mumkin. Bu holat ayniqsa ta'lim jarayonida, ilmiy maqolalar yozishda va terminlarni standart shaklda o'rgatishda muammolar yuzaga chiqaradi.

Shuningdek, kibersport diskursida gibrid til birliklarining keng tarqalayotgani kuzatildi. Inglizcha leksik asos va o'zbekcha grammatik vositalarning birlashuvi tilshunoslik nuqtai nazaridan yangi tadqiqot yo'nalishlarini ochadi. Bunday birliklar bir tomondan kommunikativ qulaylikni oshirsa, boshqa tomondan terminologik me'yorlashuv masalasini yanada murakkablashtiradi.

Yuqoridagi tahlillar asosida aytish mumkinki, kibersport terminologiyasini ilmiy asosda tizimlashtirish, yagona yozuv me'yorlarini ishlab chiqish va normativ lug'at yaratish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bu nafaqat lingvistik aniqlikni ta'minlaydi, balki kibersport sohasida ilmiy tadqiqotlar, ta'lim jarayoni va ommaviy kommunikatsiya sifatini ham oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa. O'zbek va ingliz tillaridagi kibersport terminlari zamonaviy raqamli kommunikatsiya sharoitida shakllanayotgan ikki tilli lingvistik jarayonning yorqin namunasini tashkil etadi. Tadqiqot natijalari kibersport leksikasi global miqyosda ingliz tiliga asoslangan holda rivojlanayotganini, o'zbek tilida esa ushbu terminlarning bosqichma-bosqich o'zlashuvi hamda til tizimiga integratsiyalashuvi sodir bo'layotganini ko'rsatdi. Bu holat til dinamikasi, globalizatsiya va raqamli madaniyatning o'zaro ta'siri natijasida yuzaga kelayotgan yangi terminologik qatlamni shakllantirmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kibersport terminlari o'zbek tiliga kimgach nafaqat fonetik moslashuvga, balki grammatik va semantik transformatsiyaga ham uchraydi. Natijada terminlar mahalliy kommunikativ ehtiyojlarga moslashib, faol nutq birliklariga aylanadi. Shu jihatdan kibersport leksikasi zamonaviy o'zbek tilida til kontaktlari va o'zlashma birliklarning rivojlanish jarayonini o'rganish uchun muhim empirik material hisoblanadi.

Tadqiqot asosida quyidagi asosiy xulosalar shakllantirildi:

kibersport terminlari asosan ingliz tilida yaratiladi va global kommunikativ muhit orqali tez tarqaladi;

o'zbek tilida terminlarning fonetik, morfologik va sintaktik moslashuvi faol jarayon sifatida namoyon bo'ladi;

semantik o'zgarishlar terminlarning qo'llanish konteksti, foydalanuvchi tajribasi va kommunikativ vaziyat bilan bevosita bog'liq;

ikki tilli muhitda gibril leksik birliklar paydo bo'lishi terminologik tizimning tabiiy rivojlanish bosqichini aks ettiradi;

kibersport terminologiyasini standartlashtirish, yagona yozuv me'yorlarini ishlab chiqish va normativ lug'at yaratish zaruriy ilmiy vazifa hisoblanadi.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot ikki tilli terminologik jarayonlarni o'rganishda nazariy va amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega. Uning natijalari zamonaviy terminologiya, raqamli diskurs lingvistikasi hamda amaliy tilshunoslik tadqiqotlari uchun metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Kelgusida kibersport terminlarining keng qamrovli elektron korpusini yaratish, ularni funksional

jihadan tasniflash va ikki tilli ilmiy lugʻat ishlab chiqish istiqbolli ilmiy yoʻnalish sifatida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yoʻldoshev B. (2017). Tilshunoslikka kirish. Toshkent: Tafakkur boʻstoni.
2. Cabré, M. T. (1999). Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
3. Qurbonova M. (2020). Zamonaviy tilshunoslikda terminologik tizimlarning shakllanishi. Filologiya masalalari ilmiy jurnali, 3(2), 45–52.

